

FIGYELŐ

V. Waldapfel Eszter (1906—1968). Május 21-én súlyos betegségtől megtörten, de mégis váratlanul távozott az élők sorából. A kérlelhetetlen halál egy dolgos életnek vetett véget.

A tudomány szeretetét otthonról hozta magával. Atyja, WALDAFFEL János, a korszerű pedagógia lelkes harcosa volt és sokoldalú szakirodalmi munkásságot fejtett ki. WALDAFFEL Esztert elsősorban a történelem vonzotta. A budapesti Tudományegyetem Bölcsészeti Karának elvégzése után 1930—31-ben mint a Collegium Hungaricum tagja jogtörténeti előadásokat hallgatott a bécsi egyetemen, és a bécsi Staatsarchivban, továbbá több kéziratárban kutatott. Visszatérve 1931-ben doktorátust tett, 1935-ben pedig tanári oklevelet szerzett. Eleinte a magyar középkor foglalkoztatta, ebből a tárgykörből jelentek meg első tanulmányai. Disszertációján (*Nemesi birtokjogunk kialakulása a középkorban*. Századok, 1931) kívül vizsgálta az első magyar törvényalkotás eredetiségének kérdését (*Szent István első törvénykönyve és a nyugati törvényhozás*. A bécsi Magyar Történeti Intézet Évkönyve V.) és a *Magyar Könyvszemlében* 1937-ben közzétette az Erzsébet-legenda Admontban általa felfedezett változatának szövegét.

Akkor fejezte be tanulmányait, amikor az egyetemet végzett fiatalásra az állás-talan diplomás sorsa várt. Neki is csak évek múltán sikerült célhoz érnie. Mint ösztöndíjas gyakornok, beosztott óradíjas helyettes, majd mint helyettes tanár dolgozott az Országos Széchényi Könyvtárban, és munkája csak a felszabadulás után részesült igazában megbecsülésben. 12 évi szolgálat után kinevezték rendes tanárnak, majd átvették a könyvtár státusába. 1946-ban a Kézirattár vezetője lett, 1952-től pedig főigazgató-helyettes. Közben nyolc hónapon át az Országos Könyvtári Központ helyettes vezetője volt. 1958-tól 1966 végéig, mint igazgató újjászervezte és vezette az Országos Pedagógiai Könyvtárt. A több, mint 30 éves, szétágazó könyvtári szolgálat alatt alaposan megismerte a könyvtári munka minden részletét és mint vezető áttekintette az egész magyar könyvtárügyet egyúttal sokat tett továbbfejlesztése érdekében.

A könyvtári szolgálathoz természetesen egy sor egyéb feladat is kapcsolódott, részben a könyvtár falain kívül. Tagja volt az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanácsnak, a Magyar Könyvszemle Szerkesztőbizottságának, több könyvtári és bibliográfiai bizottságnak. 1948-ban résztvett a Centenárius emlékkiállítás, 1953-ban a Rákóczi-emlékkiállítás rendezésében. Szakirodalmi munkássága során foglalkozott könyvtörténeti kérdésekkel, a könyvtárosképzéssel és továbbképzéssel, az iskolai könyvtárak ügyével.

Közben a történelemhez sem lett hűtlen. De érdeklődését a könyvtári munka itt is alakította. Amikor a történetírás a 48-as polgári forradalom és szabadságharc 100. évfordulójának ünnepére készült, mint az OSzK Kézirattárának vezetője az ott őrzött gazdag levéltáranyag közzétételével akarta közelebb hozni a mához a korszak szereplőit. Az OSzK anyagát kiegészítette máshol őrzött levelekkel, és A forradalom és szabadságharc levelestára címen, négy kötetben több mint 1000 levelet adott ki az 1846-tól 1849-ig.

október végéig terjedő korszakra. Kiadványa sokat idézett forrásmunka. A levelek között található diplomáciai tárgyuak irányíthaták érdeklődését a külpolitikai kérdésekre. Ebből a tárgykörből választotta kandidátusi disszertációját (*A független magyar külpolitika 1848–1849.*), amelyet 1959-ben megvédett és külföldi levéltári anyaggal kiegészítve 1962-ben nyomtatásban is megjelentetett. Ezután az itt érintett kérdések előzményei foglalkoztatták: milyen volt az európai diplomácia az 1848-as forradalmak előestéjén, és az első megmozdulások (a krakkói fölkelés, a svájci Sonderbund elleni küzdelem), hogyan alakították az európai udvarok felfogását. Éveken át gyűjtötte az anyagot Krakkóban, Bécsben, az olaszországi levéltárakban, Párizsban, Londonban. Attól kezdve, hogy 1966-tal hivatali szolgálatát befejezte, minden erejét erre a munkára összpontosította. Május elején is újabb angliai kutatóútra készült, amikor tervét meghiúsította betegsége. Emiatt kellett közvetlenül a befejezés előtt abbahagynia annak a tanulmányának írását is, amelyet a magyar–német történész vegyesbizottság tervezett kiadványsorozata számára vállalt kedvenc témaköréből: Az 1848-as magyar forradalom és a német egység.

Munkáit, amelyekkel hozzájárult a magyar forradalom és szabadságharc fontos kérdéseinek megvilágításához, még sokáig fogják használni kutatók és a korszak iránt érdeklődők. Nyílt szókimondása, embersége, igazságszeretete és nem utolsó sorban segítőkészsége élni fog munkatársaiban és mindazokban, akik ismerték.

Könyvtáros és történész volt. Mindkét vonalon megbecsülést vívott ki munkájával. Melyik volt az igazi hivatása? Úgy gondolom: mind a kettő. A kétféle munka jól összeegyeztethető, és kölcsönhatásuk gyümölcsöző. A könyvtáros új távlatot és látásmódot kap munkájához, ha egyúttal valamely tudományág alkotó művelője. A könyvtári szolgálat viszont irányítja a kutatót témaválasztásában, rendszerezőbbé teszi munkáját és fejleszti módszerét. WALDAPEL Eszter élete ennek az igazságát példázza.

SINKOVICS ISTVÁN

Viktor Ivanovics Sunkov. (1900–1967.) A tudós könyvtárvezetők kiemelkedő típusát képviselte, munkásságának híre a Szovjetunió területén túl terjedt, a könyvtárosok nemzetközi szövetségének, az IFLA-nak alelnöke volt.

A Szovjetunió kulturális minisztériumának gyászközleménye élénk tárja a viszonylag fiatalon eltávozott kutató termékeny életpályáját. Neves történész volt, a szi-bériai földművelés történetéről kiadott munkái maradandó értékűek. A Szovjet Tudományos Akadémia levelező tagjai közé választotta, évek során át volt az Akadémia elnöksége mellett felállított könyvtárügyi tanács elnöke. De főleg az a munka tette emlékezetessé nevét, amelyet mint az Akadémia V. P. VOLGINRÓL elnevezett társadalomtudományi alapkönyvtárának igazgatója fejtett ki. Vezetése alatt a könyvtár sikerrel segítette a kiemelkedő szovjet kutatók munkásságát. Ugyanakkor sokat tett a nemzetközi kapcsolatok ápolása érdekében. SUNKOV gondos figyelmet fordított a könyvtár bibliográfiai szolgáltatásaira is. És végül nagy része volt az új könyvtárpépület megtervezésében és az építkezés vezetésében is.

Nagy érzékkel és hozzáértéssel foglalkozott a könyvtárosok gyakorlati munkájával is és — mint a kulturális ügyek minisztériuma mellett működő könyvtárügyi tanács elnöke is — sokat tett a könyvtári dolgozók kommunista szellemű neveléséért.

A könyvtáros és a tudós mellett a következetes és erélyes vezető, valamint a nagylelkű és megértő ember emlékét hagyta maga után szovjet és külföldi kartársai körében.

D. B.

Bibliográfiák a Nagy Forradalom évfordulójára. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulóját számos könyvtári kiadvány jelzi.¹ Az itt számbavett 77 kiadvány magába foglalja az ünnepre megjelent bibliográfiai és módszertani irodalom túlnyomó részét és több mint 5 000 lap terjedelmével önmagában is mutatja, hogy a könyvtárak jelentős erőt fordítottak az évforduló történelmi jelentőségét bemutató irodalom népszerűsítésére, a szovjet irodalom propagálására, a magyar—szovjet kapcsolatok bemutatására és a két nép közötti barátság fokozására. Ebből a bibliográfiai és dokumentációs jellegűekre eső 67 mű nemcsak az ünnep jelentősége miatt érdemel figyelmet, hanem ekkor a kiadványmennyiség már bibliográfiai tevékenységünkre is jellemző többé-kevésbé, különösen a közművelődési könyvtárak területén.

Felvethető velük szemben:

Arányban áll-e társadalmi hasznuk az előállításukra fordított szellemi és anyagi értékkel?

Részét alkotják-e a létrehozó könyvtárak rendszeres bibliográfiai munkájának?

Az ajánló bibliográfiák beilleszkednek-e az országos tervbe, milyen mértékű az egybehangoltságuk?

A régebbi hasonló kiadványokkal történő összevetés kedvező. Külső formájuk igényesebb a régieknél, tartalmuk is változatosabb. A korábban megjelentek jórésze kisebb-nagyobb alkalmi válogatás volt a kérdéses ünnepre vonatkozó irodalom propagálására, nem kevés volt közöttük a kinstári lehetet lehasználó, gyenge minőségű sokszorosítottvány. Általában mindenkinek szóltak, rendezvényekkel, előadásokkal sem nagyon voltak kapcsolatban. Az ilyen jellegű ajánló bibliográfia nemcsak honi termék volt, jobbára ez a műfaj jellemezte a többi szocialista ország ajánló bibliográfiai tevékenységét is. Az egyik szomszédos szocialista ország könyvtári lapjának nemrég nálunk járt szerkesztője az effajta termékekről szólva, megjegyezte: „Bármilyen ünnep, vagy évforduló jött is, könnyítettünk a lelkiismeretünkön egy-egy bibliográfiával. Könyvtáraink ezekkel dokumentálták fenntartóinknak, hogy eleget tettek az ünnepvel kapcsolatos propaganda tevékenységüknek.”

¹ Tekintet nélkül a tényleges kiadóra, könyvtári kiadványnak tekintettük mindazokat a bibliográfiai, illetve propaganda vagy módszertani útmutató jellegű munkákat, amelyek elkészítésében valamely könyvtár részt vett. A KMK könyvtárában 1968. február 1-ig összegyűlt 100-nál több kiadvány. Nem kerültek jegyzékbe a rendezvény-meghívók, műsorok, hirdetések, s a könyvtári szakajtó megemlékezései.

A figyelembe vett kiadványok:

1. *Bibliográfiai jellegűek:*

a)	Szakbibliográfiák, illetve referenzértékű jelentősebb összeállítások	7 mű	1636	lap terj.
b)	Ajánló katalógusok, gyarapodási jegyzékek	5 „	633	lap terj.
c)	Kisebb-nagyobb vegyes válogatások	29 „	976	„
d)	Röplapbibliográfiák	15 „	15	„
e)	Helyismereti, illetve helyi vonatkozású bibliográfiák	6 „	431	„
f)	Dokumentációs jellegű művek, szöveggyűjtemények	5 „	320	„
	Összesen:	67 mű	4011	lap terj.

2. *Egyéb*

a)	Módszertani útmutatók	7	640	lap terj.
b)	Kiállítási katalógusok, egyéb emlékkiadványok	3	547	„
	Együtt:	77 mű	5198	lap terj.

Az ünnepre kiadott 8 *szakbibliográfia* (illetve ebbe a kategóriába sorolható nagyobb tájékoztató értékű összeállítás) maga is jelzi, hogy ez a megállapítás egyre inkább a múlté. Ez a rövid áttekintés nyilvánvalóan nem vállalkozhat szakszempontról történő bírálataukra. Kitűzött célunknak megfelelően az évfordulóval való kapcsolatukat vesszük inkább szemügyre.

Az Országgyűlési Könyvtár a *Szovjet jog a magyar jogirodalomban* címen — mint az állam és jogtudományok országos szakkönyvtára — a szovjet jogelmélet és joggyakorlat fejlődését bemutató, magyar nyelven megjelent irodalmat összegezi, a jogi diszciplinák szerinti szakrendben. A könyvtár maradandó értékű kiadványt hozott létre mindazok számára, akik a szovjet jog kérdéseiben magyar nyelven tájékozódni kívánnak.

A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára *A Szovjetunió hivatalos statisztikai kiadványainak bibliográfiája 1917—1967* című munkája több szempontból is példamutató. Egyrészt a *Statisztikai Szemle* statisztikai irodalmi figyelő rovatában és külön is megjelent kiadvány szervesen beépül a könyvtár tájékoztatási rendszerébe, másrészt szinte minden kutatónak, aki a Szovjetunió bármely problémájával foglalkozik, nélkülözhetetlen. Emellett a szélesebbkörű tájékozódási igényekre is gondol. (Megadja a címleírások magyar fordítását, illetve a címekre vonatkozó rövid megjegyzéseket magyar nyelven.)

Az OKDT és a Művelődésügyi Minisztérium az elmúlt évben tárgyalta az ajánló bibliográfiák továbbfejlesztésének irányelveit a KMK előterjesztése alapján. Eszerint a legfontosabb cél olyan összefoglaló, vagy tájékoztató értékű bibliográfiák összeállítása, amelyek közművelődési könyvtárainkban valamennyire pótolják a referenz művek hiányát, alkalmasak egy-egy szakterületen belül a gyakorlati szakemberek tájékoztatására, emellett kielégítik a művelt nagyközönség tájékozódási igényeit is. Az irányelvek hatása már egyes ünnepi kiadványokon is megmutatkozik, elsősorban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiáin. A *Gorkijtól — napjainkig* című kétkötetes munka már nem tekinthető valamiféle önkényes válogatásnak. Tájékoztató a szovjet szépirodalom egészéről. Értékét növeli, hogy a Szovjetunió megismertetésére vonatkozó bibliográfiai program része. A szép kiállítású, nagy gondval készült bibliográfia, ugyancsak jó példa arra is, hogyan kell egy nagy évfordulót maradandó értékű művel ünnepelni. Az „új műfaj” éppen annak továbbfejlesztése érdekében néhány kritikai megjegyzésre kötelez. Sok maradt még benne a könyvtár régebbi bibliográfiáinak bőbeszédűségéből. A recenziótól a feltárt művekre tömör leszűrt értékelést és tájékoztatást vár mind a könyvtáros mind az olvasó és nem valami irodalomtörténeti pótlékot. Természetesen a szerkesztő állásfoglalása fontos, mégsem lehet szubjektív a műfaj. A „rég” kísértete másrészt ott van, hogy kevés művet emel ki (el kell azonban ismerni, hogy ebben a tekintetben a kiemelés valóban a leglényegesebbeket ragadta meg) a többire pedig egy rövid annotáció, illetve jellemző mondat erejéig sincs megjegyzése. A felsorolt írókra, irodalmi művekre vonatkozó irodalom feltárása nem kielégítő. (Ez annál feltűnőbb, mivel a bibliográfia szerkesztői azonosak, ELBERT János és KARDOS László: *Az új szovjet irodalom* című munka életrajzi jegyzetének készítőivel a bibliográfia pl. ebből a műből sem emeli ki egyes íróknál a rájuk vonatkozó tanulmányokat.)

Mutatórendszerre is lehetne bővebb. Tartalmazza az annotált művek betűrendes mutatóját és válogatott címjegyzékét, de ami nélkülözhetetlen, általános betűrendes mutatója nincs. Az ilyen jellegű bibliográfia mutatói jórészt pótolhatnák a régi, ún. „tematikus” szépirodalmi ajánló bibliográfiákat. (Memoárok, életrajzi regények, történelmi regények stb.) Hiányoznak a legfontosabb irányzatokra vonatkozó bevezetők, tájékoztatók. Így pl. a szovjet irodalom „új hullámára” vonatkozóan közvetlenül alig találunk a bibliográfiában valamit, bár képviselői mind ott sorakoznak a lapjain. Már csak azért is, mert a szovjet irodalom iránti érdeklődés fokozódása Magyarországon nem kis mértékben köszönhető az „új hullám”-nak.

A könyvtár másik, *A Szovjetunió története I. rész* című bibliográfiája mint kísérlet is figyelemreméltó. Időrendben rendezett anyaga iskolás tanulóknak, önképzőknek, pártiskolák hallgatóinak stb igen hasznos kalauz, a közművelődési könyvtárak számára alkalmas referenz eszköz. Teljes mértékben azonban nem felel meg a vázolt bibliográfiai típus követelményeinek. Eligazít a Szovjetunió történetének a legfontosabb eseményeiben, de nem a Szovjetunió történetére vonatkozó magyar nyelvű irodalom bibliográfiai összefoglalása és feltárása. Mindössze 30 művet tár fel analitikusan, s a felsorolt, de így fel nem tárt művek száma is a 100 alatt van, az is minden annotáció nélkül. Minthogy a mű időrendi, eseménymutatóra, illetve tárgymutatóra is szükség lenne a névmutató mellett.

A referenz művek hiányát kívánja pótolni a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *A Szovjetunióról* című tárgyszavas tájékoztatója is. Számolva az évforduló kapcsán meg-növekedett könyvtári tájékoztató feladatokkal, 150 analitikusan feldolgozott mű alapján választ ad a legfontosabb földrajzi, politikai, társadalmi és gazdasági kérdésekre. Tárgyszavas elrendezésű, tárgyszavai a szükség szerinti utalókkal egészülnek ki. Igen hasznos kiadvány és jellegzetesen olyan munka, amelynek az ünnep événen (és még sokáig) az ország minden könyvtárában ott volna a helye. Mindössze 500 példában jelent meg, szerencsére rövidített változatát a *Könyvtáros* is hozta. A kettő együtt az értelmes összehangolás jó példája. Előbbi a nagyobb könyvtárakban rendelkezésre álló tájékoztató művekre, utóbbi a kis könyvtárak kézikönyveire támaszkodik.

A Gorkij könyvtár *A Szovjetunió 50 éve memoárookban* című kiadványa annak ellenére, hogy a feltárt irodalom köre nagyon korlátozott, hasznos tájékoztató mű. A memoárirodalom különösen történelmi évfordulókon számíthat nagyobb érdeklődésre, vagy felhasználásra. Anyagát tárgykörök szerint rendezi, néhány szóval annotálja s az eredeti mellett közli a magyar nyelven megjelent műveket is. Kifogásolható azonban, hogy az orosz eredeti munkák mellett nem mindig közli a magyarul is kiadott műveket.

A szolnoki megyei könyvtár *A szovjet elbeszélő próza „új hulláma”* című bibliográfiája helyezhető e csoportba. Úgy ítélnék meg, hogy ennek a bibliográfiának anyagát a Szabó Ervin Könyvtár *Gorkijtől napjainkig* című kiadványa teljes egészében magában foglalja. De nem így van. Egyrészt — mint említettük — a Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiája nem emeli ki ezt a témát, amellet ott az egyes írókra vonatkozó irodalom is jóval szegényesebb.

Érdeemes megemlíteni néhány katalógust, illetve gyarapodási jegyzék jellegű kiadványt is. A legnagyobb vállalkozás e műfajban az Országos Mezőgazdasági Könyvtár *Magyar—szovjet agrártudományi kapcsolatok* című ünnepi kiadványa. A művet bevezető két tanulmány meg is felel a címnek. A 330 lap terjedelmű szép munkánan 282 lapot foglal el a könyvtár által 1960—66 évben beszerzett szovjet könyvanyagából készült válogatás az *Agrártudományi Szemle* szakrendjében, képet adva a gazdag terméstről amelyet a könyvtár a Szovjetunió mezőgazdasági szakirodalmából beszerz. A bibliográfia hasznosságára vonatkozóan néhány kétkedő kérdést fel kell tennünk: Hivatásunk-e valamely ország szakbibliográfiáját (még válogató formában is) kiadni? Ha már ilyen nagy vállalkozásba fogott az Országos Mezőgazdasági Könyvtár, kérdés, nem lett volna-e helyesebb a mezőgazdasági szakirodalom olyan bibliográfiáját nyújtani, amelybe mind a magyar, mind az orosz nyelvű irodalom mellett a gyakorlati szakemberek számára szükséges egyéb külföldi irodalom is fellelhető.

Látszatra ugyanezt lehetne mondani a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *Szovjet zeneszerzők művei* és a Gorkij könyvtár: *Szovjet zeneművek bibliográfiája* című kiadványaira is. Ezek kiadását azonban az indokolja, hogy az évfordulón igen sok ünnepséget tartottak és a magyar—szovjet barátság jegyében a jövőben is sok olyan ünnepély, rendezvény lesz, amelyekre kifejezetten szovjet zenei anyagot keresnek.

Előtérbe kerültek az ünneppel kapcsolatban kiadott helyi vonatkozású bibliográfiai és dokumentációs jellegű kiadványok (szöveghasonmás, szemelvénygyűjtemény) is. A kaposvári, a kecskeméti, a miskolci megyei könyvtárak és a szegedi Somogyi Könyvtár adott erre példát. A kecskeméti könyvtár a megyei lapoknak a magyar—szovjet barátsággal és a megye kapcsolatait, a Szovjetunióval foglalkozó cikkeit tárta fel, a kaposvári és a szegedi könyvtár az ünnepi alkalomból a szovjetunióbeli testvérvárost (Ogyeszszát Szeged, Kalinyint Kaposvár) ismertette, a miskolci és a szegedi könyvtár a korabeli helyi lapoknak az eseménnyel kapcsolatos sajtóvisszhangját adta közre, a sajtó emberei, az iskolák, az ünnepi rendezvények előadói számára. Nagyjában ugyanezt a célt szolgálták a győri, a székesfehérvári és szekszárdi könyvtárak korabeli helyi sajtóból vett szemelvénygyűjteményei is. Ezek a kiadványok egyrészt jelzik, hogy a vidéki nagyobb könyvtárak helyismereti, helytörténeti munkája fokozódik, másrészt egyre többen vállalnak olyan feladatot, amelyet helyettük senki sem lát el. Kiemelkedik közülük a Somogyi könyvtár, amely az effajta kiadványok felét mondhatja magáénak és minőségi szempontból is kiemelkedik a mezőnyből. Az *Október fényei Szegeden* című kiadványa pl. igen gondos tudományos igénnyel, pontossággal és nagy ökonómiával szerkesztett bibliográfia. Szerkezete is figyelmet érdemel. A szembenálló oldalak egyikén eseménynaptár, vele szemben az események sajtóvisszhangja a szegedi lapokban, itt-ott néhány nagyon gondosan kiválasztott szemelvényt tartalmazva. Fokozza értékét, hogy azoknak, akik nem kívánják az eredeti szövegeket kikeresni, azonos címmel szöveghasonmás gyűjteményt is adott a kezükbe, amely kiállítások illusztrálására is kitűnő. A feldolgozás igényessége, mutatóinak gazdagsága és érdekes célkitűzése miatt nem maradhat figyelmen kívül a Somogyi könyvtárnak a szegedi Tanárképző Főiskolával közösen kiadott *Az orosz és szovjet kultúra a szegedi lapokban 1890—1944* című repertórium sem. A szerkesztők vele azt akarták megmutatni, hogy „az orosz és szovjet kultúra magyarországi útja nem 1945-tel kezdődött, és nem valamiféle 'felülről jött' utasítások szüleménye”. Kár, hogy technikai kivitelének fogyatékoságai ellentétben állnak a munka igényességével. (Pl. a bevezetés és az orosz nyelvű összefoglalás helyenként szinte alig olvasható, s a bibliográfiai rész egyes lapjai kibetűzhetetlenek).

Az ünnepi bibliográfiai termés leginkább vitatható részét az ún. „vegyes válogatás”, „tematikus” ajánló bibliográfiák adják. Minthogy ezeknek általában helyi vonatkozásuk nincs, a leglényegesebb kérdés, hogy a számbavett 44 bibliográfia (ezek közül 15 röplap) külön-külön előállítás helyett nem lett volna-e okosabb és olcsóbb egyet-kettőt közülük országosan terjeszteni, ami a többit feleslegessé tette volna. Ilyen lehetett volna pl. a pécsi megyei könyvtár *Megújult a világ 1917—1967* című bibliográfiája gondosan válogatott anyagával, világos, tömör annotációival, izléses kiállításával. De ide sorolható a győriek is, különösen, mert szájbarágó szöveg nélkül is valóságos módszertani útmutató, műsorjavaslataival (versek, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom dalai, filmek, képek, dokumentumok). A tatabányai megyei könyvtár *50 év a film és a könyv tükrében* címmel a Komárom megyei Moziüzem Vállalattal együtt adta ki az ünneppel kapcsolatos filmek és a hozzájuk kapcsolódó irodalom bibliográfiáját. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *Csillagosok katonák* című vegyes „lírai” bibliográfiája a saját műfajában jó. Kéthasábos elrendezése — egyikén szöveg és némi könyvismertetés, a másikon címlírások és idézetek — olyan megoldás, amely alkalmas az olvasók érdeklődésének felkeltésére.

Az ifjúság számára két bibliográfia is készült. A székesfehérvári könyvtáré emlékkiadvány *Csillag a tiszta forrás* címmel. Felhasználva a versek iránti fokozódó érdeklődést, mai költészetünkre irányítja a figyelmet, összegyűjtve a fiatal költőnemzedék műveit és a rájuk vonatkozó irodalmat. Az egyes költőkre vonatkozó szöveg tömörsége, az idézetek gondos válogatása alapján úgy véljük, hogy ezt a válogatást megfelelő bővítéssel országos kiadvánnyá lehetne tenni.

A debreceni megyei könyvtárnak a Hajdu megyei KISz-szel közösen kiadott *Küzdünk hiven a forradalomért* című bibliográfiája, a KISz rendezvényeket segítő műsoranyaggal és irodalmat ajánl a fiataloknak. Ez is emlékkiadványnak számít, magára az évfordulóra vonatkozó irodalmat nem tartalmaz. A válogatása kissé sovány.

A gyerekek számára kiadott 4 bibliográfia helyett célszerűbb lett volna inkább egy országosat készíteni. A gyerekek kezébe szánt bibliográfia nagyon igényes műfaj. Élénkség, mozgás, megragadó szöveg, jó illusztrációk, ügyes, változatos tördelés kell, hogy jellemezze. Ennek a követelménynek a megjelentek közül egyik sem felel meg.

Még az ilyen hézagosságot is kimondhatjuk tanulsággul, hogy — a 15 röplapbibliográfiát nem számítva — a 29 megjelent bibliográfia helyett egy-kettő országosan terjesztve elegendő lett volna. Nem is követelt volna ez meg központosítást, hanem munkamegosztást, összehangolást. Természetesen az effajta bibliográfiák összehangolására irányuló törekvés nem érintheti a hirtelen felbukkanó, időleges szükségleteket kielégítő, kis terjedelmű, ún. röplapbibliográfiákat. Ezeket nagy példányszámban kell előállítani és kézbeadni az olvasóknak, rendezvények, előadások, tanfolyamok résztvevőinek, stb.

A helyismereti bibliográfiák mellett ez az a műfaj, amelynek a hálózati központokban előtérbe kell kerülnie. A röplapbibliográfiák iránti szükséglet maga is indokolja, hogy a könyvtárak sokszorosító berendezést kapjanak. Semmiképpen sem lehet cél, hogy most már a sokszorosítási lehetőségek birtokában a könyvtárak a terjedelmes, de kevés referenz- és propagandaértékkel rendelkező bibliográfiák tömegét gyarapítsák. Egy-két könyvtár ezen a téren is jó példát mutat. Pl. a miskolci megyei könyvtár könyvjelző formában adott ki 10 féle témájú röplapbibliográfia sorozatot. A szombathelyi könyvtár röplapjai a TIT előadások hallgatóinak készültek, igen olcsó, alkalmas formát választva. A salgótarjáni megyei könyvtár *Lenin az ember* című bibliográfiáját szépkiallítású karton leperellón adta közre, hasonlóan adott ki az egri megyei könyvtár is.

A nem bibliográfiai jellegű könyvtári kiadványok (módszertani útmutatók, cikkek, egyéb emlékkiadványok, szakfolyóiratok) cikkeinek számbavétele külön vizsgálatot igényelne. (Csak a cikkek száma több mint hatvan.)

Ez a futólagos áttekintés azt mutatja, hogy még mindig akad jónéhány könyvtár, amely kötelességszerűen „lefutott az ünnep tiszteletére egy tiszteletkört” ahogy sportnyelven mondják. Még mindig sok a csaknem azonos tartalmú, emiatt külön-külön felesleges, vagy csak az ünnep tiszteletére készült, elszármazott, kevésbé használható bibliográfia. Többségük azonban értékes, céljának megfelelő igényes kiadvány. A jövőben a szakajtó értelmesebb kritikái munkájára és nem utolsósorban a társadalmi szükségesség és a felhasználás igényes vizsgálatára van szükség.

SALLAI ISTVÁN

A magyar szakkönyvtárak szakkönyvtári tevékenysége. Az IFLA bibliográfiai bizottsága számára készült jelentés tervezete.

A dokumentáció, ennek keretében a szakkönyvtári tájékoztatás és a szakkönyvtári munka egymáshoz való kapcsolata Magyarországon egyfelől hagyományos, másfelől intézményes kapcsolat.

A társadalomtudományi jellegű szakkönyvtárak szinte megalakulásuk óta a szakkönyvtári műhelyeinek voltak tekinthetők. A múltban — a második világháború előtt — ezek száma Magyarországon sem volt tekintélyes, hiszen a szakkönyvtári fejlődés a legújabb idők produktuma, mégis több jómű bibliográfiai műhely alakult ki egyes szakkönyvtárakban. Így például a Magyar Nemzeti Bank szakkönyvtára színvonalas referáló lapot és 1940–1950 között pénzügyi bibliográfiákat publikált. A Mezőgazdasági

Múzeum könyvtára már a harmincas években indította el a magyar gazdaságtörténet retrospektív bibliográfiáját, melynek későbbi kötetei a magyar agrártörténet forrásait és irodalmát dolgozzák fel.

1945 után is folytatódott ez a gyakorlat. Többek között két szakkönyvtár, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára és az Országos Tervhivatal könyvtára, egy egyetemi könyvtárral, a Marx Károly Közgazdasági Egyetem könyvtárával együttesen máig műhelye a tervgazdasági, statisztikai és számviteli bibliográfiának mint kurrens kiadványnak.

A Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetének könyvtára, az intézet alapítása, — 1954 — óta a szakkönyvtárak műhelyének tekinthető. Rózsa György, a könyvtár vezetőjeként tájékoztatási-bibliográfiai kézikönyvet publikált, melyben a közgazdasági kutatás forrásait és segédleteit ismerteti. A könyvtár kiadványaként jelent meg számos tematikus bibliográfia és a magyar közgazdasági művek ciklusbibliográfiája.

Az elmondottakból is kitűnik, hogy főleg a régebbi alapítású szakkönyvtárak társadalomtudományi szakkönyvtárak tevékenysége, kiegészülve a nagy tudományos és egyetemi könyvtárak ilyen irányú munkájával, a bibliográfiai tájékoztatás fontos műszereit hozták létre.

A természettudományos és műszaki tájékoztatás kapcsolatai a szakkönyvtári munkával szintén hagyományosak. Egy kiváló magyar könyvtáros, KÁPLÁNY Géza, aki akkoriban Magyarország legnagyobb szakkönyvtárának a Technológiai Könyvtárnak igazgatója volt, az 1937-i párizsi dokumentációs világtalálkozó után, melyen mint A Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének küldöttje vett részt, a dokumentáció gondolatának egyik leglelkesebb terjesztőjévé vált, és a második világháború után már 1945 júniusában felvetette egy ipari dokumentációs központ létesítésének szükségességét a Technológiai Könyvtár keretében.

Az intézményes kapcsolat szakkönyvtár és dokumentáció között azonban nem jött maradéktalanul létre Magyarországon.

1949-ben Országos Dokumentációs Központ alakult, melynek közreműködésével 1949–1950 folyamán megalakultak a különböző szakmai központok, a műszaki, mezőgazdasági, orvostudományi és közgazdasági tájékoztatás területén. Maga az Országos Dokumentációs Központ már 1950-ben megszűnt, feladatait rövid ideig az Országos Könyvtári Központ vette át, majd annak megszűnése után egyes feladatok ellátása, mint például a központi katalógusok gondozása, a nemzeti könyvtárra, az Országos Széchényi Könyvtárra hárult.

A Központi Technológiai Könyvtár és a Műszaki Dokumentációs Központ 1952 októberében egyesült és mint Országos Műszaki Könyvtár folytatta tevékenységét, a többi dokumentációs központ pedig mint önálló szervezet működött.

A szakkönyvtári és tájékoztató munka közötti szervezeti kapcsolatok az 1956-ban kibocsátott törvényerejű rendelet, az ún. könyvtári törvény alapján valósultak meg. E törvény alapján szerveződtek meg a részben már korábban kialakított könyvtári hálózatok. A feladataik, irányító hatóságaik, földrajzi helyük stb szerint egységes csoportokat alkotó hálózatokat a munkamegosztás és az egységes irányítás jellemzik. A magyar szakkönyvtárak zöme e törvény alapján a szakterületük szerinti hálózaton belül fejti ki működését.

A hálózati elv érvényesítése azt is jelentette, hogy a könyvtári hálózati központok magukba olvasztották a szakterület dokumentációs központját is. Ezt az a megfontolás indokolta, hogy a dokumentáció, ezen belül a bibliográfiai tájékoztatás hatékonyságát a megfelelő könyvtári bázis biztosítja.

A szakkönyvtári és tájékoztató munka szervezeti egyesítése részleges eredmény-

nyel járt. A műszaki szakterületen korábban végrehajtott egyesítés mellett létrejött az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ, melynek dokumentációs osztálya az agrártudományi referáló folyóiraton kívül a magyar mezőgazdasági szakbibliográfia és számos témabibliográfia gondozója. E törvény alapján vált az 1950-es évek elején alakult Országos Pedagógiai Könyvtár, mely egyben az iskolai könyvtárak hálózati központja, a neveléstudományi szaktájékoztató országos központjává. *Magyar Pedagógiai Irodalom* c. időszaki kiadványsorozatát a könyvtár 1959-ben indította el és 1958 óta a külföldi szakirodalmat *Neveléstudományi Tájékoztató* c. bibliográfiai kiadványában ismerteti.

A Közgazdasági Dokumentációs Központ megszűnt, mivel nem alakult meg a közgazdasági szakkönyvtárakat egybefogó könyvtári hálózat. Az orvostudományi szaktájékoztató szervezete oly módon alakult, hogy az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ saját jelentős központi könyvtári bázissal nem rendelkezik, ugyanakkor azonban az egységes orvostudományi szakkönyvtári hálózat irányító központja és ellátja az orvostudományi dokumentáció valamennyi feladatát, ezen belül igen kiterjedt szakbibliográfiai szolgáltatásokat nyújt. Jelenleg, — 1957 óta — *Magyar Orvosi Bibliográfia* c. kurrens szakbibliográfiában feldolgozza a Magyarországon megjelenő teljes orvosi szakirodalmat kívül a magyar szerzők külföldön publikált műveit, valamint a magyar orvostudománnyal foglalkozó külföldi szakirodalmat is. 1961 óta e bibliográfiának angol nyelvű verziója a *Hungarian Medical Bibliography* is megjelenik. A központ által kiadott 28 kötetből álló sorozat a magyar orvosi szakirodalom teljes retrospektív bibliográfiáját tartalmazza. Ezenkívül számos témabibliográfiát is jelentet meg.

A több mint 900 műszaki szakkönyvtárat (vállalati, kutató-tervező intézeti könyvtár) magába foglaló műszaki könyvtári hálózat tájékoztatói tevékenysége során a könyvtári és tájékoztatói munka eléggé bonyolult kapcsolatai alakultak ki.

A hálózati központ, az Orsz. Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ megalakulása óta három irányú tevékenységet folytat: 1. mint az ország legnagyobb műszaki könyvtára nyilvános könyvtári feladatokat lát el; 2. mint dokumentációs intézmény, igen kiterjedt és sokrétű dokumentációs szolgáltatásokat nyújt; 3. mint a műszaki termelési könyvtári és tájékoztatói hálózat központja módszertani irányító tevékenységet folytat. Az intézmény szervezeti egysége azonban nem jelenti a feladatok egybeolvadását. Ezt mutatja az is, hogy az 1962 óta az Orsz. Műszaki Fejlesztési Bizottság felügyelete alatt álló intézmény három különálló igazgatóságot, — dokumentációs, hálózati és könyvtári igazgatóságot — szervezett. Az intézményben folyó dokumentációs, ill. szakbibliográfiai tevékenységet tehát nem lehet szakkönyvtári tevékenységnek tekinteni. (Egyébként ugyanez a helyzet jellemezte az Orsz. Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ munkáját. E központ esetében a szervezeti különállás is megvalósult. 1967 óta a mezőgazdasági tájékoztató önálló intézménnyel rendelkezik.)

1949-től kezdődően fokozatosan létrejöttek a kutató és fejlesztő intézetek, valamint a jelentősebb vállalatok szakkönyvtárai, ill. tájékoztatói szervei. E szakkönyvtárak jelentős része a szoros értelemben vett könyvtári munkára korlátozza tevékenységét. Sok helyütt azonban a tájékoztatói és könyvtári szervezet egysége már régebben megvalósult, így kiterjedt szakbibliográfiai tevékenység — mely gyakran a helyi jellegű bibliográfiai szolgáltatások túlburjánzásához vezetett, — részeseivé váltak a szakkönyvtárak is.

Az ipari termelést irányító minisztériumok keretében könyvtárhálózati alközpontok alakultak ki. Ezek egyre növekvő tájékoztatói tevékenysége azonban nem azonosítható a szakkönyvtári munkával.

A műszaki szakirodalmi tájékoztató országos rendszerében a helyi szakkönyvtár és a helyi tájékoztatói szervezet egységet alkot, amiből következik az is, hogy a szak-

könyvtár részesévé válik annak az irodalomfeltáró munkának, mely a tájékoztatás egyik előfeltétele. Nehezen bogozható ki tehát, hogy a szakirodalmi tájékoztatásban, ezen belül a szakkönyvtárak tevékenységében milyen szerep jut a szakkönyvtáraknak és milyen a dokumentációs intézményre.

KÓHALMI Bélát kell idéznünk, aki a magyar tájékoztatásügy megismerése szempontjából alapvetően fontos munkájában: *A tudományos tájékoztatás fejlődése hazánkban 1945—1965* (Budapest, 1967, 574 p.) a következőket írja: „Külön-külön, vagy együtt, a szakkönyvtár és a dokumentációs központ a szakirodalmi tájékoztatásnak ma már két történelmileg kialakult bázisa. A mindkét helyen más módszerekkel folyó munka közös célja a kutatás és terelés szolgálatában álló tájékoztatás.” (p. 19.) Majd később: „Szakkönyvtáraink fokozatosan átvették a dokumentációs munka formáit, alkalmazkodva kutatóink és gazdasági életünk igényeihez.” (p. 20.)

Az 1961-ben Gödöllőn tartott Országos Bibliográfiai Munkaértekezleten igen termékeny vita folyt a könyvtár és a bibliográfia egymáshoz való viszonyáról. Heves ellentmondást váltott ki az a nézet, hogy a könyvtár a bibliográfia egyetlen műhelye. Nyilvánvaló ugyan, hogy a könyvtár mint bibliográfiai műhely fontos szerepet tölthet be például a primér nemzeti bibliográfia megalkotásában vagy olyan bibliográfiai műszerek létrehozásában, mint amilyenek a publikált könyvtári katalógusok, indexek stb., de magának a bibliográfiának létrehozása, a szakirodalom értékelő, rendszerező feltárása és elemzése elsősorban a szakterület szakemberének feladata. A szakemberek bevonását a szakirodalom feldolgozásába elsősorban a tudományos intézmények, szaktájékoztatási központok, bibliográfiai kiadványok szerkesztőszékei tudják biztosítani. Ideális megoldásnak tekinthető az a ritka eset, amikor a szakterület kiváló művelője egyben a szakterületi szakkönyvtár gondozója. A magyar gyakorlat erre is szolgáltat példát. Néprajzi múzeumunk szakkönyvtárának vezetője, a könyvtár anyagának feldolgozása alapján a retrospektív magyar néprajzi bibliográfia szerzője, (SÁNDOR István: *A magyar néprajztudomány bibliográfiája. 1945—1954.* Budapest, 1965, 463 p.) és az 1956 óta megjelenő *Index Ethnographicus* szerkesztője, mely kiadvány mint kurrens néprajzi bibliográfia egyben a múzeum könyvtárának tájékoztatója is. Ez a bibliográfia 1960 óta változatlanul Sándor István szerkesztésében a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportjának és a Múzeumnak közös kiadványaként jelenik meg.

A szakkönyvtárak bibliográfiai munkájával kapcsolatban a következőkben foglaljuk röviden össze nézeteinket:

1. *A szakkönyvtár a tudományos tájékoztatás egyik, de nem egyetlen intézménye.*
 2. Annak a specifikus közlési tevékenységnek keretében, melyet tudományos tájékoztatásnak nevezünk ennek az intézménynek *funkciói* a következők:

- a) A tevékenység során felhasználható *információk* gyűjtése,
- b) az információknak a primér és szekundér dokumentumok analízise (többnyire mikroanalízise) alapján való feltárása,
- c) a rendelkezésre álló primér és szekundér tájékoztatási források alapján az információk közlése (disszemináció).

3. A *bibliográfia* a tudományos tájékoztatásnak mint tevékenységnek egyik — bár ugyanesak nem kizárólagos — *eszköze*, sajátos, a tájékoztatás céljait szolgáló szellemi produktum. E szellemi produktum létrehozatala nem szakkönyvtári feladat. A szakkönyvtár mint a tudományos tájékoztatás intézménye a szükséges munkamegosztás alapján funkcióját nem tájékoztatási eszközök létrehozatala, hanem azok felhasználása révén látja el. Másszóval a szakkönyvtár feladata a meglévő információk hasznosítása, nem pedig szekundér információ-hordozók megteremtése.

4. A gyűjtött információknak szakkönyvtári szintű feldolgozása (szakkönyvtári indexek), az új szerzemények rendszerező jegyzékei stb. gyakran a szakkönyvtári kerete-

ken túl is felhasználható bibliográfiai jellegű tájékoztatói eszközök lehetnek. E kereteken belül kétségtelenül vannak a szakkönyvtáraknak bibliográfiai feladatai. A dokumentumok szakkönyvtári szintű és dokumentációs jellegű feldolgozása közötti különbségek napjainkban már gyakran elmosódnak. Gépesített tájékoztatói rendszerek tartalmilag sokszor azonosak egy-egy szakkönyvtári gyűjtemény analitikus, gyors visszakeresésre alkalmas feldolgozásával.

5. A szakkönyvtári keretekben végzett irodalomkutatások produktumai többnyire tematikus bibliográfiai összeállítások. A tájékoztató munka gazdaságossága szükségessé tenné, hogy legalább egy országon belül az irodalomkutatások bibliográfiai nyilvántartása megvalósuljon.

6. A különböző szintű és színvonalú szakkönyvtári bibliográfiai publikációk mellett, sőt gyakran azok helyett, a szakkönyvtári szolgáltatások nemzeti és nemzetközi szintű nyilvántartásainak fejlesztésére van szükség. A központi katalógusszolgáltatásokat, melyek az egyes dokumentumok lelőhelyéről tájékoztatnak, egészítik ki ezek a nyilvántartások, melyek az *információk* lelőhelyeit vannak hivatva feltárni.

SZENTMIHÁLYI JÁNOS

AIBM — kongresszus Salzburg, 1967. A Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége ez évi kongresszusát Salzburgban tartotta a Zentralinstitut für Mozartforschung ülés-szakával egyidejűleg, a Salzburgi Ünnepi Játékok utolsó hetében. Az első teljes ülést a Zentralinstitut für Mozartforschung-gal közösen tartották meg. Ezen a küldöttek az ünnepi megnyitók és ünnepi hangverseny mellett két MOZART-vonatkozású előadást hallhattak. A szokásnak megfelelően ezután a kongresszus tagjai munkájukat az egyes szakbizottságokban folytatták, ahol jelentős tervek születtek, ill. valósultak meg. Beszámolóinkban is a szakbizottságok munkáját vesszük sorra.

A Tudományos Könyvtárak Bizottsága ülésén — az ülés elnöki tisztét Rita BENTON (Iowa University) látta el — elsőként egy igen fontos új kiadvány, a Zenei Szakkönyvtárak Minervájának¹ 1. kötetét vitatták meg a küldöttek. Ez Kanada és az Egyesült Államok zenei szakkönyvtárainak ismertetését tartalmazza. A program következő kötetében az európai zenei gyűjtemények ismertetésére kerül sor, és a jelenlevők felkérték a szerkesztőt a közlésre kerülő ismertetések szelekcijára. Még egy fontos javaslat született a bizottság ülésén, ahol dr. Otto E. ALBRECHT professzor (Philadelphia, University of Pennsylvania) ismertette a kéziratot zeneművek központi mikrofilm-katalógusát.

A RISM-Bizottság (Répertoire International des Sources Musicales — Nemzetközi Zenei Forrásrepertórium) ülésén Friedrich BLUME (Kassel, RISM-központ) elnökletével a Központi Titkárság ismertette a munka jelenlegi állását. Elmondották, hogy az eddig megjelent nyomtatott gyűjteményes zeneművek után az egyéni szerzők nyomtatott zeneműveinek forrásrepertóriumát készítik elő. A kötetek megjelenésének 1972-ben kell megkezdődnie. Igen nagy problémát jelent, és az ülésen élénk reakciót váltott ki a feldolgozandó RISM-anyag 1800-as záróidőszaka megváltoztatásának javaslata. A tervek szerint ugyanis — a nyomtatott zeneművek 1790 és 1810 közötti periódusában igen nagy datálási problémák merülnek fel — ezt az időhatárt részben hátrább helyezni, részben kiterjeszteni szeretnék.

A Nyilvános Zenei Könyvtárak Bizottságában — elnök dr. Alfons OTT (München, Städtische Musikbibliothek) — a tavalyi varsói kongresszuson elhangzott javaslatnak

¹ BENTON, Rita: *Directory of Music Research Libraries*. P. 1.: Canada and the United States. Comp. by —. [Ed. by the] International Association of Music Libraries, Commission of Research Libraries. (Preliminary ed.) Iowa, 1967, Univ. of Iowa. IX, 70. p.

megfelelően megszületett az Osztályozási Bizottság. A kérdés már eddig is élénk érdeklődést váltott ki, hiszen a felmérés megkezdődött, ill. elindult az elméleti alapvető munka is. Az ülésen a magyar származású Egon KENTON (New York, Mannes Music School) ismertette bibliográfiai szakrendszerét. Ezt követően PETHES Iván (Budapest, Országos Széchényi Könyvtár) számolt be az előzetes munkáról, a körlevélre beérkezett eddigi válaszokról, ill. ismertette a bizottság célkitűzéseit. Az elnöklő dr. OTT bejelentette, hogy az elméleti alapvetést a jövő évi New York-i kongresszuson vitatják meg, és ez a szinoptikus táblázatokkal együtt ezután nyomtatásban lát napvilágot. Ugyanebben a bizottságban hangzott el egy fontos javaslat a zeneoktatási intézmények szakkönyvtári bizottságának megalakításáról.

A Címleírási Bizottságban — ennek elnöke dr. Kurt DORFMÜLLER (München, Bayerische Staatsbibliothek) — ismertették a jelenleg folyó munkákat. A *Code International de Catalogage de la Musique* c. kiadványsorozatnak 3. kötetét ez évben jelentetik meg Virginia CUNNINGHAM (Washington, Library of Congress) szerkesztésében. Miként a korábbi kötetek, ez is trilingvis kiadásban készül. Francia variánsát Yvette FÉDOROV (Paris, Bibl. Nat.), német variánsát dr. Kurt DORFMÜLLER készíti. Többnyelvű szakszótár egészíti majd ki a teljes címleírási szabályzatot. Tekintettel arra, hogy a hanglemezek címleírásának szabályai a nemzetközi gyakorlatban ma még igen labilisak, ez a Simone WALLON—Yvette FÉDOROV (mindkettő: Paris, Bibl. Nat.) szerkesztésében készülő szabályzat csak a legfontosabb ajánlásokat tartalmazza majd. A hanglemezek címleírási szabályzatán a német AIBM-Bizottság is dolgozik.

A Zeneművek Datálási Bizottsága mint múlt esztendőben, ismét elsősorban a lemezszám-problémával, ill. a zenei kiadók és nyomdák különféle kérdéseivel foglalkozott. E bizottságban Donald W. KRUMMEL (Chicago, Newberry Library) elnökölt. Azon kiadói katalógusokról, amelyek az általuk nyomtatott zeneművek lemezszámát is tartalmazza, külön nyilvántartást akarnak szerkeszteni.

A hanglemezek kérdéseivel foglalkozó bizottságban dr. Harold SPIVACKÉ (Washington, Library of Congress) elnökletével szintén számos fontos kérdéstről esett szó. Így a hanglemezek nemzetközi cseréjének, a kommunikáció cseréjének, és az egyes ünnepi zenei események felvételeinek kicseréléséről beszéltek. Különös gondot okoz ezen a téren a jogvédelem. A copyright act-ek nemzetközi szinten ugyanis meglehetősen nagy nehézséget állítanak e könyvtári gyakorlatban jól bevált együttműködési tevékenység elé. Megvitatták a gyűjteményes hanglemezek címleírásának problémakörét, tervbevették a hanglemez-gyűjtemények Minervájának megteremtését, valamint a RISP-programot (Répertoire International des Sources Phonothèques) megjelentetését.

André JURRÈS (Amsterdam, Donemus) elnökletével ült össze a Zenei Tájékoztatási Központok Bizottsága (Music Information Center). Ez az egyesülés szintén igen jelentős haladásról számolhat be az elmúlt esztendő során. A csoportnak ma 19 nemzeti tagja van.

Az egyik legnagyobb érdeklődésre számot tartó ülést a RILM-Bizottság (Répertoire International de la Littérature Musicale) bonyolította le. Barry S. BROOK professzor (New York, Queens College) számolt be elsőként a RILM-munka eddigi állásáról. Ismertette a történeti előzményeket, valamint beszámolt az ACLS (American Council of Learned Societies), a University of New York, az AIBM és az IGM (Internationale Gesellschaft für Musikwissenschaft) fáradozásairól a terv megvalósulásának érdekében. Elmondotta a RILM-Abstracts c. kiadvány 1. számának megjelenési körülményeit. Ezt az első számot még nem teljes egészében készítették a gépi berendezés segítségével, IBM-számítógépek csak az indexek szerkesztésében vettek részt. Az ez évi második számot már teljesen gépi úton készítik. A *RILM-Abstracts* 1. számát csak örömmel üdvözölhetjük, mert rendkívül fontos, hézagpótló dokumentum. Világos, tiszta szerkesztése

lehetővé teszi az irodalom átolvasás útján való megismerését, ugyanakkor számos mutató könnyíti meg a keresést. A rövidítési jegyzéket és az osztályozási sémát — ez utóbbit az 1. szám csak nagyvonalakban közli — a New York Public Library és a Library of Congress segítségével dolgozták ki, és mindkettőt teljes egészében szintén betáplálják a számítógépekbe, így szükség esetén és kívánatra a *RILM-Abstracts*-ban közölt dokumentumokról teljes tájékoztatást (pl. teljes folyóirat-repertóriumot) lehet kapni. E pillanatban 32 ország küldi rendszeresen az anyagot, és az általános tendenciának megfelelően a szelekciót a nemzeti bizottságok végzik el. Elismerést szerzett hazánk is, mert a magyar anyagon kívül a KMK segítségével a magyarországi bizottság vezetője a könyvtár-tudományi és a dokumentációs folyóiratokban megjelenő zenei-könyvtári és hang-lemeztári cikkekből külön bibliográfiát és abstractet állít össze. Ezt a jövőben a folyóirat közli. A *RILM-Abstract* szerkesztését tekintve igen érdekes képet mutat. A publikált anyag besorolása szakrendi, ezen belül betűrendet találunk. Ezek rögzítésére tételszámok szolgálnak, melyeknek vegyes jelzetei három tagból állnak. Az első számjegy, a numerus currens, ennek segítségével regisztrálják a tételszámot. Ezt követően két betűből álló szigla határozza meg a címléirási egység jellegét. Végezetül számjegy utal a szakcsoportra. Így pl. 444dd⁵⁵ jelzet azt jelenti, hogy a *RILM-Abstracts*-ben regisztrált 444-ik tétel egy doktori disszertáció, amely a zenei notáció kérdéseivel foglalkozik. Ez a jelzettípus végigvonul mind a névmutatón, mind a tárgymutatón, de ez a formája azon utalásoknak is, melyeket az egyes szakcsoporton belül helyeznek el. Magát a címléirást az *Abstract* a beküldött címléirástól függetlenül egységesíti, így pl. a folyóiratok esetében a folyóirat címét követően római számmal jelölik az évfolyamot, per-jellel tőle elválasztva a számot, majd zárójelben a hónap és az év megjelölése után a lapszámzás következik. A tartalmi kivonat elkülönül és annak végén minden esetben közlik a deskriptorokat, valamint a referátum készítőjének nevét. Az egyes évfolyamok mutatóit évente, ill. 5 évenként kumulálják. Érdekességként megemlíthetnénk még, hogy a deskriptorok szerinti utalókat minden szakcsoporton belül megtalálhatjuk. A folyóirat az orosz, szerb, bolgár címléírásokat ciril írásban közli. A külső köntöskében is érdekes és izléses kiadványért dícséret illeti a RILM-Központ munkatársait.

Az ünnepélyes záróülésen az egyes bizottságok elnökei ismertették a legfontosabb eseményeket, határozatokat és terveket. Végül az AIBM elnöke beszámolt a jövő eseményeiről. 1968-ban szeptember 4—14 között New York és Washington lesz az AIBM-kongresszus színhelye. Ezt követően 1969-ben a kongresszus rendezését Lipcse vállalta, míg 1970-ben a színhely Sankt Gallen (Svájc) lesz.

PETHES IVÁN

Megjelent az Index Translationum 19. kötete. Az Unesco kiadta a fordítások világ-bibliográfiájának legújabb kötetét, mely 70 ország 39 267 fordításának címléírását közli az 1966. évről. A kötet elrendezése hasonló az előzőkéhez, a művek országonként sorakoznak, az egyes országfejezeteken belül az ETO 10 főosztálya szerint, a szerzők betűrendjében.

Az országok közül változatlanul a Szovjetunió áll az élen 3968 fordítással, utána következik Jugoszlávia 3452 címmel, ami azt jelenti, hogy az 1964-ben elfoglalt 8. helyről a másodikra került. Jugoszlávia az említett időszak alatt megkészszerzte az országában kibocsátott fordítások számát és ezzel felülmúlta a két Németországban összesen kibocsátott fordításokat (3095). Jelentősen növekedett a fordítási tevékenység Spanyolországban is (2429), amely most már megelőzi az Egyesült Államokat (2069), Olaszországot (2010), Hollandiát (1846), Franciaországot (1809) és Csehszlovákiát (1763). 1964-hez képest Japán is 50%-kal több fordítást adott ki (1669), utána következnek Svédország (1345) és Dánia (1126).

További 13 ország bocsátott ki 500-nál több fordított művet. Közülük kiemelkedik Magyarország 949 fordítással. A következők: India (840), Belgium (839), Portugália (808), Lengyelország (806), Románia (791), Norvégia (771), Anglia (752), Finnország (730), Svájc (720), Törökország (660), Brazília (629), Bulgária (573).

Az új kötetből kiderül, hogy a legnagyobb számban továbbra is LENIN műveit fordították (201 fordítás). A *Bibliából* 197 fordítás jelent meg szerte a világon. A legtöbb fordított szerzők még a következők: Georges SIMENON (137), TOLSTOJ (122), MAY Károly (114), Agatha CHRISTIE (99), GRIMM testvérek (97), SHAKESPEARE (96), DOSZTOJEVSZKIJ (96), Jan FLEMING (95). HEMINGWAY 91 címmel a 10. helyen áll.

A híres nagy mesélők közül sokat fordították Jules VERNE, DUMAS père, ANDERSEN, Mark TWAIN, Jack LONDON, R. L. STEVENSON munkáit (mind 50 felett). A modern szerzők közül 60 és 70 közötti számban jelentek meg Enid BLYTON, Zane GREY, Jean BRUCE, E. S. GARDNER, Carter BROWN műveinek fordításai. A klasszikusok közül ugyancsak 50-nél több alkalommal fordították CSEHOV, DICKENS, GORKIJ, BALZAC, TAGORE könyveit. Magas számmal szerepelnek még Pearl BUCK, J. STEINBECK, J. CRONIN, SOLOHOV, MORAVIA, Graham GREENE híres munkái. MARX műveiből 60, ENGELS munkáiból 75 fordítás jelent meg.

GOMBOCZ ISTVÁN

Könyvművészeti és Grafikai Gyűjtemény. A GUTENBERG-centennárium évében új műhellyel gazdagodott a magyar könyvkultúra.

A Könyvművészeti és Grafikai Gyűjtemény a magyar könyvművészet és tipográfia múltját kutatja, jelenét támogatja és jövőjét kívánja előkészíteni. Könyvtörténeti vonatkozásban a századfordulótól napjainkig követi és tanulmányozza a különböző stílusirányzatokat, bibliográfiai és esztétikai szempontból feldolgozza a kiemelkedő hazai könyvműhelyeket. A mai magyar könyvkiadás támogatását a Gyűjtemény egyrészt regisztráló, múzeumi feladat keretében végzi, másrészt szakkönyvtári és külföldi mintanyagával alkotó módon kapcsolódik kiadóink munkájába. Az 1968-ban megindult felsőfokú könyvművészeti képzés bázisaként pedig mint oktató és szemléltető műhely a szép könyvvel foglalkozó szakemberek állandó fóruma. A fentiekkel párhuzamosan kiállítások és ankétok formájában részt vesz a nagyközönség vizuális kultúrájának csiszolásában.

Az új kulturális létesítmény gyűjtőköre, a feladatoknak megfelelően, kiterjed a magyar könyvtörténet kiemelkedő teljesítményeire és azok műszaki illetve művészi alkotóelemeire. Tipográfiai tervek, eredeti grafikák, borítók stb. beszerzése mellett a Gyűjtemény különös gondot fordít a külföldi segédkönyvek és a jövő irányába mutató mintapéldányok bemutatására. A feldolgozó munka a hagyományosnak mondott szerzői és tárgyi címszavakon kívül az anyag esztétikai és nyomdászatechnikai síkjait is kivetíti a katalógusokba. A hagyományok kutatói számára készül a kiadástörténeti katalógus, amely igen szoros kapcsolatban áll a modern nyomdatörténeti regiszterrel. A mindenkori jelen könyvművészetét képviselő évenként megrendezésre kerülő „Szép Könyv” verseny díjazott és dicséretet nyert munkáit több síkban metszi a művészeti katalógus. Ennek alosztásaiban többek között betűtípus, tipográfiai szerkezet, illusztrációtechnika, kötés-variánsok és borítómegoldások kapnak helyet. Az eredeti — könyvben vagy más nyomdatermékben napvilágot látott — grafikák katalógusa műfajmeghatározást, motívációs leírást tartalmaz.

A Gyűjtemény feltáró munkája és a kiadók, szakemberek közötti kapcsolatot széleskörű referenciszolgálat biztosítja. A tapasztalat alapján megállapítható, hogy a különböző síkokon és mélységben jelentkező információs igények túlnőnek az állomány korlátain. Ezért a tájékoztatás a bibliográfiai kutatás területén kiterjed más könyvtárak

állományaira is. Így lehetőség nyílik arra, hogy a Gyűjtemény különleges nézőpontján keresztül az érdeklődő könyvtárhálózatunk egész területén tájékozódják. A külföldi érdeklődésű szakreferenciák megoldását a rokonérdeklődésű múzeumokkal, könyvtárakkal kiépített vélemény, információ és dokumentációcsere segíti.

A tudományos és ismeretterjesztő munka is szorosan kapcsolódik a fentiekben vázolt munkaprogramhoz.

Bibliográfiai vonatkozásban, néhány korábbi kísérlet felhasználásával, a magyar könyvművészet elemző feldolgozása folyik. Ezzel kapcsolatban könyv-, kiadás és tipográfia-történeti szintézis készül. A könyvszerkesztés és kiadás elméleti és technikai kérdéseit kisebb közlemények tárgyalják és itt kell megemlíteni a tipográfia, illusztráció, formátum összefüggéseivel foglalkozó kutatásokat.

A Gyűjtemény kultúrpolitikai feladatai közül kiemelkedik az évenként megrendezésre kerülő „Szép Könyv” verseny lebonyolítása, az eredmények publikálása és e válogatott anyag alapján kiállítások rendezése. A kiállítási tevékenységhez tartozik még egyes országok vagy esetleg egyes kiadók legújabb, legszebb termékeinek bemutatása. Még az elmúlt évben a Magyarországon zsűrizett legszebb Ausztrál könyvek kiállítását rendezte a Gyűjtemény, és 1968 januárjában került közönség elé „A szocialista országok legszebb művészeti könyvei” c. bemutató. Ez utóbbi a Gyűjtemény, és a Corvina Könyvkiadó illetve külföldi művészeti kiadók közös vállalkozása volt, és bevezette az évenként más és más országban tartandó azonos című kiállítássorozatot.

A Könyvművészeti és Grafikai Gyűjtemény korlátozott publikációs tevékenységet is folytat. Közreadja állománygyarapodását analitikus-annotált jegyzék formájában, kiadja kiállításainak katalógusait és a jövőben szakirodalmi kiadványokat tervez.

DÁN RÓBERT